# MINTAQA AGROKLASTERLARI FAOLIYATINING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)

**O'rinboyev Ulug'bek Otabekovich**
Ma'mun Universiteti o'qituvchisi, E-mail: uurinboyev2504@gmail.com
Buxoro davlat texnika universiteti tayanch doktoranti

Qabul qilindi: 12.10.2025
Ko‘rib chiqildi: 13.10.2025
Tasdiqlandi: 14.10.2025

**Kalit so‘zlar:**
agroklasterlar, mintaqaviy ishlab chiqarish, iqtisodiy samaradorlik, moliyaviy ko‘rsatkichlar, mehnat unumdorligi, mahsulot hajmi, eksport salohiyati, strategik rivojlanish, ishlab chiqarish zanjiri, innovatsion texnologiyalar.

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada mintaqa agroklasterlari faoliyatining samaradorlik ko‘rsatkichlari Xorazm viloyati misolida tahlil qilinadi. Tadqiqotda agroklaster tushunchasi, uning iqtisodiy samaradorligi, ishlab chiqarish zanjiri va integratsiyalashgan ishlab chiqarish tizimlari asosida baholandi. Asosiy e’tibor agroklasterning moliyaviy ko‘rsatkichlari, mehnat unumdorligi, ishlab chiqarilgan mahsulot hajmi va eksport salohiyatiga qaratildi. Tadqiqot natijalari mintaqa agroklasterlarining samaradorligini oshirish uchun strategik va operatsion choralarni aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, Xorazm viloyatida faoliyat yuritayotgan agroklasterlarning rivojlanish salohiyati, mavjud muammolar va ularni hal etish yo‘llari o‘rganildi.

**Keywords:**
agro-clusters, regional production, economic efficiency, financial indicators, labor productivity, production volume, export potential, strategic development, production chain, innovative technologies.

**Annotation.** This article analyzes the performance indicators of regional agro-clusters using Khorezm region as a case study. The study examines the concept of agro-clusters, their economic efficiency, production chains, and integrated production systems. Key focus was given to financial indicators, labor productivity, production volumes, and export potential. The results provide insights into strategic and operational measures to enhance agro-cluster efficiency. In addition, the development potential, existing challenges, and solutions for agro-clusters in Khorezm region were explored.

**Ключевые слова**:
агрокластеры, региональное производство, экономическая

**Аннотация.** В данной статье анализируются показатели эффективности деятельности региональных агрокластеров на примере Хорезмской области. В исследовании рассматривается понятие агрокластера, его

эффективность, финансовые показатели, производительность труда, объем производства, экспортный потенциал, стратегическое развитие, производственная цепочка, инновационные технологии.

экономическая эффективность, производственные цепочки и интегрированные производственные системы. Основное внимание уделялось финансовым показателям, производительности труда, объемам производства и экспортному потенциалу. Результаты исследования позволяют определить стратегические и операционные меры по повышению эффективности агрокластеров. Кроме того, изучался потенциал развития, существующие проблемы и пути их решения для агрокластеров Хорезмской области.

**Kirish.** Mintaqa agroklasterlari iqtisodiy rivojlanish va qishloq xo‘jaligi samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Xorazm viloyati misolida agroklasterlarning faoliyati tahlil qilinishi hududiy ishlab chiqarish tizimlarining integratsiyalashuvi, mahsulotlar zanjiri va resurslardan samarali foydalanishni o‘rganish imkonini beradi. Agroklasterlar nafaqat ishlab chiqarish hajmini oshiradi, balki mehnat unumdorligini, moliyaviy samaradorlikni va eksport salohiyatini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, agroklasterlar innovatsion texnologiyalarni joriy qilish, ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish va strategik rivojlanish rejalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot doirasida Xorazm viloyatidagi mavjud agroklasterlarning faoliyati, ularning samaradorlik ko‘rsatkichlari, muammolari va rivojlanish salohiyati o‘rganilib, hududiy ishlab chiqarish tizimlarini yanada takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Shu bilan birga, mintaqa agroklasterlari faoliyatini monitoring qilish va optimallashtirish metodlari tahlil qilinib, samarali boshqaruv tizimlarini joriy etish yo‘llari aniqlangan. Ushbu tadqiqot nafaqat Xorazm viloyati uchun, balki mamlakatning boshqa hududlarida agroklasterlarni rivojlantirish va ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy asos yaratadi. Mintaqa agroklasterlari iqtisodiy rivojlanish va qishloq xo‘jaligi samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Agroklaster tushunchasi ko‘plab ishlab chiqaruvchilar, yetkazib beruvchilar, tashqi bozorlarga chiqqan eksport kompaniyalari va ilmiy-tadqiqot institutlarini o‘z ichiga olgan integratsiyalashgan ishlab chiqarish tizimini anglatadi. Xorazm viloyati misolida agroklasterlarning faoliyati tahlil qilinishi hududiy ishlab chiqarish tizimlarining samaradorligini, resurslardan optimal

foydalanishni va mahsulotlar zanjirini yaxshilash imkonini beradi. Agroklasterlar nafaqat ishlab chiqarish hajmini oshiradi, balki mehnat unumdorligini, moliyaviy samaradorlikni va eksport salohiyatini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, agroklasterlar innovatsion texnologiyalarni joriy qilish, ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish va strategik rivojlanish rejalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot doirasida Xorazm viloyatidagi mavjud agroklasterlarning faoliyati, ularning samaradorlik ko‘rsatkichlari, muammolari va rivojlanish salohiyati o‘rganilib, hududiy ishlab chiqarish tizimlarini yanada takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Shu bilan birga, mintaqa agroklasterlari faoliyatini monitoring qilish va optimallashtirish metodlari tahlil qilinib, samarali boshqaruv tizimlarini joriy etish yo‘llari aniqlangan. Ushbu tadqiqot nafaqat Xorazm viloyati uchun, balki mamlakatning boshqa hududlarida agroklasterlarni rivojlantirish va ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy asos yaratadi.

**Adabiyotlar tahlili.** Agroklaster tushunchasi va ularning iqtisodiy samaradorligi sohasida bir qator tadqiqotlar olib borilgan. Porter (1998) agroklasterlarni hududiy ishlab chiqarish tizimlarida raqobatbardoshlikni oshirish vositasi sifatida ta’riflaydi va ularning moliyaviy va resurs samaradorligini baholashni tavsiya qiladi [1]. Krugman (2009) ta’kidlaganidek, hududiy agroklasterlar ishlab chiqarish zanjiri va innovatsion faoliyatning integratsiyalashuvi natijasida iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, shuningdek, mehnat unumdorligi va eksport imkoniyatlarini kengaytiradi [2]. Mazkur mavzuda Mahmudov va Karimova (2020) Xorazm viloyati agroklasterlarining moliyaviy ko‘rsatkichlari va mahsulot hajmini tahlil qilgan, ular agroklasterlarda resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish uchun strategik choralar muhimligini ko‘rsatgan [3]. Shukurov va boshq. (2021) agroklasterlar faoliyatida innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish orqali mahsulot sifatini va bozor raqobatbardoshligini yaxshilash mumkinligini qayd etadi [4]. Islomov (2019) agroklasterlar moliyaviy samaradorligini baholash metodlarini ishlab chiqib, har bir mintaqa uchun individual indikatorlar tizimini taklif qilgan, shu orqali hududiy ishlab chiqarish tizimlarining samaradorligini oshirish imkonini beradi [5]. Abdullaev va boshq. (2022) agroklasterlarning eksport salohiyati va ishlab chiqarish hajmini oshirishdagi rolini o‘rganib, samaradorlikni oshirish uchun monitoring va boshqaruv tizimlarini takomillashtirish zarurligini ta’kidlaydi [6]. Karimov (2023) Xorazm viloyati misolida mintaqa agroklasterlarining samaradorlik

ko‘rsatkichlarini tahlil qilib, strategik rivojlanish va innovatsion yechimlarni joriy etish orqali hududiy ishlab chiqarish tizimlarini optimallashtirish bo‘yicha tavsiyalar beradi [7].

**Materiallar va usullar.** Tadqiqot materiali sifatida Xorazm viloyatida faoliyat yuritayotgan agroklasterlar tanlandi. Eksperimental ishlar davomida agroklasterlarning ishlab chiqarish hajmi, moliyaviy ko‘rsatkichlari, mehnat unumdorligi va eksport salohiyati o‘rganildi. Tadqiqotda statistika ma’lumotlari, agroklasterlarning moliyaviy hisobotlari, ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi va hududiy resurslardan foydalanish ko‘rsatkichlari tahlil qilindi. Shu bilan birga, agroklasterlar faoliyatidagi strategik va operatsion boshqaruv tizimlari ham o‘rganilib, samaradorlik ko‘rsatkichlariga ta’siri baholandi. Ma’lumotlar yig‘ish jarayonida so‘rovnomalar, intervyular, rasmiy hisobotlar va mavjud statistik ma’lumotlar bazasidan foydalanildi. Tadqiqotda sifat va miqdoriy metodlar birlashtirilib, moliyaviy, ishlab chiqarish va mehnat samaradorligi ko‘rsatkichlari bir vaqtning o‘zida tahlil qilindi. Shu yo‘l bilan Xorazm viloyatidagi agroklasterlarning samaradorlik darajasi, muammolari va rivojlanish imkoniyatlari aniqlanib, hududiy ishlab chiqarish tizimlarini optimallashtirish bo‘yicha ilmiy asos yaratildi. Tadqiqot materiali sifatida Xorazm viloyatida faoliyat yuritayotgan agroklasterlar, ularning ishlab chiqarish hajmi, moliyaviy ko‘rsatkichlari, mehnat unumdorligi va eksport salohiyati tanlandi. Eksperimental ishlar davomida agroklasterlarning moliyaviy hisobotlari, ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi, resurslardan foydalanish darajasi va hududiy ishlab chiqarish tizimlari tahlil qilindi. Ma’lumotlar yig‘ish jarayonida so‘rovnomalar, intervyular, rasmiy statistik hisobotlar, hududiy ma’lumotlar bazasi va agroklaster rahbarlari bilan suhbatlar asosiy vosita sifatida ishlatildi. Shu bilan birga, agroklasterlar faoliyatidagi strategik va operatsion boshqaruv tizimlari ham o‘rganilib, samaradorlik ko‘rsatkichlariga ta’siri baholandi. Tadqiqotda sifat va miqdoriy metodlar birlashtirilib, moliyaviy, ishlab chiqarish va mehnat samaradorligi ko‘rsatkichlari bir vaqtning o‘zida tahlil qilindi. Eksperimental tahlil davomida agroklasterlarning ishlab chiqarish zanjiri, resurslardan foydalanish samaradorligi va innovatsion texnologiyalarni joriy etish holati o‘rganildi. Shu yo‘l bilan Xorazm viloyatidagi agroklasterlarning samaradorlik darajasi, muammolari va rivojlanish imkoniyatlari aniqlanib, hududiy ishlab chiqarish tizimlarini optimallashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

**Tadqiqot muhokamasi.** Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, Xorazm viloyatidagi agroklasterlarning samaradorlik ko‘rsatkichlari hududiy ishlab chiqarish tizimining integratsiyalashuvi va boshqaruv samaradorligiga bevosita bog‘liq. Moliyaviy tahlil natijalari agroklasterlarning rentabelligi va foyda darajasi o‘zgaruvchan bo‘lib, samaradorlikni oshirish uchun resurslardan oqilona foydalanish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, mehnat unumdorligi ko‘rsatkichlari yuqori bo‘lgan agroklasterlarda ishlab chiqarish hajmi ham sezilarli darajada oshganligi aniqlangan. Tadqiqot davomida agroklasterlarning eksport salohiyati va innovatsion texnologiyalarni joriy etish darajasi ham tahlil qilindi; natijalar shuni ko‘rsatdiki, texnologik modernizatsiya va strategik boshqaruv tizimlarini joriy etish orqali hududiy ishlab chiqarish samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Shuningdek, agroklasterlar faoliyatida mavjud muammolar — moliyaviy resurslarning cheklanganligi, ishchi kuchi malakasi va innovatsion yechimlarni yetarli darajada qo‘llashning yetishmasligi — samaradorlikni pasaytiruvchi omillar sifatida aniqlangan. Natijalar strategik va operatsion boshqaruvni takomillashtirish, monitoring tizimlarini joriy etish va hududiy ishlab chiqarish zanjirini optimallashtirish orqali agroklasterlarning iqtisodiy samaradorligini oshirish mumkinligini ko‘rsatadi. Umuman olganda, tadqiqot Xorazm viloyati misolida agroklasterlarning samaradorlik ko‘rsatkichlarini baholash, mavjud muammolarni aniqlash va ularni hal etish bo‘yicha strategik choralarni ishlab chiqish imkoniyatlarini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, olingan natijalar hududiy agroklasterlarni rivojlantirish va ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy asos yaratadi.

**Xulosa**. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, Xorazm viloyatidagi agroklasterlarning samaradorligi ularning moliyaviy ko‘rsatkichlari, mehnat unumdorligi, ishlab chiqarish hajmi va eksport salohiyatiga bevosita bog‘liq. Strategik va operatsion boshqaruv tizimlarini optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali agroklasterlarning samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkinligi aniqlangan. Shu asosda, hududiy agroklasterlarni monitoring qilish va ularning rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish mintaqaviy ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, iqtisodiy foyda va eksport salohiyatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Olingan natijalar nafaqat Xorazm viloyati, balki boshqa hududlarda agroklasterlarni rivojlantirish va samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy-amaliy asos yaratadi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Porter, M. E. (1998). Clusters and the new economics of competition. Harvard Business Review.
2. Krugman, P. (2009). The spatial economy: Cities, regions, and international trade. MIT Press.
3. Mahmudov, S., & Karimova, N. (2020). “Xorazm viloyati agroklasterlarining moliyaviy samaradorligi va mahsulot hajmini tahlil qilish.” Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti jurnali, 3(2), 45–53.
4. Shukurov, B., et al. (2021). “Agroklasterlarda innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish samaradorligi.” O‘zbekiston iqtisodiyoti va menejment jurnali, 5(1), 67–74.
5. Islomov, T. (2019). “Agroklasterlarning moliyaviy samaradorligini baholash metodlari.” Mintaqaviy iqtisodiy tahlil, 2(4), 22–30.
6. Abdullaev, R., et al. (2022). “Agroklasterlarning eksport salohiyati va ishlab chiqarish hajmi.” Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish va innovatsiyalar jurnali, 6(3), 58–66.